

Pagna ewlenija>Drittijietek>Drittijiet fundamentali>Fejn nista' nsib l-għajnuna>Glossarju

Glossarju

Jekk għandek xi dubju dwar it-tifsira ta' terminu użat waqt l-investigazzjoni tad-Drittijiet Fundamentali tiegħek, tista' tikkonsulta glossarju li jispjega t-tifsira ta' termini li jintużaw is-soltu.

L-oqsma tad-drittijiet ġenerali

Terminu	Deskrizzjoni
Dritt ta' aċċess għall-qrati u korpi oħrajn biex tikseb rimedju, bħal deċiżjoni vinkolanti jew kumpens finanzjarju	Dawn huma għal meta ma tkunx tista' tirrikorri għall-ġustizzja, meta s-smiġh tiegħek ikun ingust jew immexxi hażin fil-privat, il-qorti ma tkunx indipendenti, it-tul tal-proċedimenti ma jkunux raġonevoli jew jekk ma tirċevix għajjnuna legali jew rappreżentanza legali. Japplikaw ukoll jekk tkun ittrattat bħala hati qabel ma l-htija tiġi ppruvata f'qorti, jekk tinsab hati ta' att li mhux reat kriminali, il-piena tkun ħarxa żżejjed jew qed tiġi kkastigat darbtejn fi proċedimenti kriminali għall-istess att.
Drittijiet tal-konsumatur	Dawn huma għal meta tħabbat wiċċek ma' trattament ingust int u tixtri prodott jew servizz (inkluż xiri onlajn), jew meta dak li tixtri jkun ta' standard baxx. Ikopru wkoll kwistjonijiet bħal klawzoli kuntrattwali ingusti jew jekk tkun imqarraq mir-reklamar jew jekk l-operatur tal-pakkett tal-ivvjagġar tiegħek ifalli.
Drittijiet ambjentali	Dawn huma għal meta l-ambjent fejn tgħix ma jiġix preżervat u mħares kif xieraq. Ikopru ukoll jekk ikollok tbat i-tniġġis, bħal kwalità tal-arja hażina jew kimiċi tossiċi.
Drittijiet relatati mal-libertà tal-ħsieb, tal-kuxjenza u tar-religjon	Dawn huma għal meta tkun ristretta l-libertà tiegħek li jkollok opinjoni, u li tirċievi u tittrażmetti informazzjoni u ideat, inkluż onlajn. Dawn ikopru wkoll attivitajiet bħall-holqien, il-prestazzjoni, id-distribuzzjoni jew l-eżibizzjoni liberi ta' xogħlijiet artistiċi.
Drittijiet ta' ažiil u immigrazzjoni	Dawn huma għal meta ma tiħalliex titlob ažiil jew jekk titneħħa, titkeċċa jew tiġi estradit lejn pajjiż fejn hemm riskju serju li tista' tkun soġġett għall-piena tal-mewt, għat-tortura jew għal pjeni jew trattamenti inumani jew degradanti oħrajn.
Drittijiet relatati mal-libertà ta' moviment fl-UE	Dawn huma, pereżempju, għal meta ma tiħalliex tiċċaqilaq jew tirisjedi liberament fl-Unjoni Ewropea, biex taħdem, tistudja, tiftaħ negozju jew takkumpanja membru tal-familja.
Drittijiet ta' nondiskriminazzjoni	Dawn huma għal meta tiġi ttrattat differenti fuq il-bażi tas-sess, ir-razza jew l-oriġini etnika, l-età, id-diżabbiltà, l-orjentament sesswali (għal nies leżbjani, omosesswali, bisesswali, transesswali jew intersesswali), ir-religjon u t-twemmin tiegħek, jew għal raġunijiet oħra bħall-edukazzjoni, l-impjeg, is-sigurtà soċjali, il-kura tas-saħħa, l-aċċess għall-prodotti u s-servizzi jew l-abitazzjoni. Dawn japplikaw ukoll jekk tkun vittma ta' reat ta' mibegħda - reat motivat minn razzizmu, ksenofobija, intolleranza reliġjuża, jew minn diżabbiltà reali jew perċepita, orjentament sesswali jew identità tal-generu.
Drittijiet relatati mal-protezzjoni tad-data personali	Dawn huma dwar il-gbir tad-data personali tiegħek, l-aċċess għaliha u l-użu minnha (kulma jidentifikak, bħal ismek, in-numri tat-telefown, id-data tat-twelid jew ir-ritratti) minn oħrajn (individwi, kumpaniji, awtoritajiet pubbliċi, il-gvern, aġenziji jew kwalunkwe korp ieħor), inkluż onlajn. Dawn jinkludu wkoll telefonati jew posta ta' promozzjoni kummerċjali diretta li ma tkunx trid tirċievi.
Drittijiet relatati mal-protezzjoni tal-integrità fiżika u mentali ta' persuna	Dawn huma għal meta int tkun ittrattat hażin, miżmum ingustament, ittorturat, jew tkun vittma ta' piena jew trattament degradanti jew inuman, skjavitù, jew xogħol forzat, jew traffikar tal-bnedmin. Dawn japplikaw ukoll għal każijiet fejn pereżempju jinqatel qarib tiegħek.
Drittijiet ta' parteeipazzjoni soċjali u politika	Dawn huma għal meta ma tiħallilekx il-libertà tal-għaqda paċifika, jew ma tiħallilekx tiffirma partit politiku jew tingħaqad ma' trade union jew kwalunkwe assoċjazzjoni oħra. Dawn japplikaw ukoll jekk id-dritt tiegħek li tivvota jew li toħroġ bħala kandidat f'eżlezzjoni jkun ristrett. Jekk tiġi miċhud minn protezzjoni diplomatika jew konsulari mill-awtoritajiet nazzjonali tiegħek, dan ikun kopert ukoll.
Drittijiet relatati mal-protezzjoni tal-hajja privata u tal-familja	Dawn huma għal meta l-hajja privata jew tal-familja tiegħek ma tiġix rispettata. Dawn jinkludu l-identità personali tiegħek (eż l-għażla tal-isem, kif tilbes, l-identità sesswali), it-trattamenti mediċi (negliġenti jew bla kunsens), segwiment bil-moħbi (inkluż cyberstalking), tiftixxijiet fuq il-persuna bla ġustifikazzjoni jew teħid tal-marki tas-swaba' mill-pulizija, ir-relazzjonijiet bejn il-ġenituri u t-fal, ir-relazzjoni bejn u sieħbek/seħbitek (inkluża sħubija tal-istess sess), l-adozzjonijiet, eċċ. Dawn jinkludu wkoll sitwazzjonijiet fejn titkeċċa għal raġuni marbuta mal-maternità u d-dritt għal liv tal-maternità u tal-ġenituri bi ħlas.
Drittijiet ta' proprjetà	Dawn huma għal meta ma tiħallilekx tgawdi l-proprjetà tiegħek, inklużi l-artijiet, il-flettijiet, il-karozzi eċċ. Dawn japplikaw ukoll jekk, bħala awtur jew inventur, tixtieq tiproteġi l-kreazzjoni tiegħek u l-qliġ minnha. Dawn jistgħu jkun relatati ma' xogħlijiet koperti minn drittijiet tal-awtur kif ukoll privattivi, marki kummerċjali, u metodi tan-negozju u proċessi industrijali oriġinali.
Drittijiet relatati ma' amministrazzjoni pubblika tajba	Dawn huwa għal meta tkun tixtieq tqajjem kwistjoni dwar amministrazzjoni hażina, bħal meta l-kwistjonijiet tiegħek ma jiġux ttrattati b'mod imparzjali, ġust jew fi żmien raġonevoli minn uffiċċju governattiv, awtorità lokali jew kwalunkwe istituzzjoni pubblika oħra.
Drittijiet fil-qasam tas-sigurtà soċjali u l-assistenza, l-edukazzjoni, l-abitazzjoni u l-kura tas-saħħa	Dawn huma għal meta ma tiħallilekx taċċessa l-intitolamenti tas-sigurtà soċjali u l-assistenza soċjali, l-iktar waqt maternità, mard, aċċident, telf ta' impjeg jew minħabba l-età. Dawn ikopru d-drittijiet tiegħek għal aċċess għal kura u trattament mediċi bażiċi, u għal assistenza soċjali u għall-abitazzjoni inkluż appoġġ finanzjarju. Dawn ikopru wkoll problemi ta' aċċess għal edukazzjoni obligatorja kif ukoll edukazzjoni superjuri u ulterjuri, inkluż taħriġ vokazzjonali

protezzjoni mit-tkeċċija għal xi raġuni konnessa mal-maternità, u d-dritt għal liv tal-maternità mħallas u għal liv tal-ġenituri wara t-twelid jew l-adozzjoni ta' tifel jew tifla)	Għandek id-dritt li tibbilanċja l-hajjar professjonali u dik familjari, inkluż id-dritt li titħares minn tkeċċija ingusta konnessa mal-maternità. Dan jinkludi wkoll id-dritt tiegħek għal liv tal-maternità u tal-ġenituri mħallas wara t-twelid jew l-adozzjoni ta' tfal.
---	---

Drittijiet tal-ħaddiema u drittijiet relatati ma' attivitajiet ta' impjeg indipendenti u ta' negozju

Terminu	Deskrizzjoni
Libertà professjonali u dritt għax-xogħol	Għandek id-dritt li tiddeċiedi fejn tiżviluppa professjonalment il-hiliet, il-ħtiġijiet u l-aspirazzjonijiet tiegħek.
Libertà ta' intrapriża	Għandek id-dritt li tiftaħ negozju mingħajr restrizzjonijiet addizzjonali apparti jew iktar minn dawk li huma prattika standard.
Dritt tal-ħaddiema għall-informazzjoni u l-konsultazzjoni fi ħdan l-impriża	Għandek id-dritt li tircievi informazzjoni rigward id-drittijiet tiegħek fuq ix-xogħol u li tkun tista' ssemma' leĥnek meta jkun hemm bidliet fil-kundizzjonijiet tax-xogħol li jaffettwawk direttament.
Dritt ta' negozjar u ta' azzjoni kollettiva	Għandek id-dritt li tinteraġixxi kollettivament ma' nies oħra fuq ix-xogħol bħala parti min-negozjati dwar ftehim kollettiv, kuntratti tax-xogħol u negozjati relatati oħrajn li jaffettwaw l-kundizzjonijiet tax-xogħol tiegħek. Dan id-dritt jippermettilek ukoll li tibda azzjonijiet kollettivi bħal strajks, protesti u azzjonijiet simili oħrajn.
Dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' kollokament f'impjeg	Għandek id-dritt li jkollok aċċess liberu għall-aġenziji tal-impjegi u kumpaniji oħrajn li jstgħu jgħinuk issib impjeg xieraq għall-kwalifiki u l-esperjenza tiegħek.
Protezzjoni fil-każ ta' tkeċċija ingusta	Għandek id-dritt li titħares milli titkeċċa mix-xogħol b'mod li jmur kontra l-liġijiet industrijali applikabbli.
Kundizzjonijiet tax-xogħol ġusti u xierqa	Għandek id-dritt li jkollok kundizzjonijiet tax-xogħol li jissodsifaw l-istandards tal-ġustizzja.
Projbizzjoni tal-impjeg ta' tfal u protezzjoni taż-żgħażaġħ fuq il-post tax-xogħol	Għandek id-dritt li titħares milli tkun impjegat meta tkun għadek taħt l-età tax-xogħol. Hemm ukoll protezzjoni jekk qed taħdem wara l-ilĥuq tal-età tax-xogħol.

Drittijiet fil-qasam tas-sigurtà soċjali u l-assistenza, l-edukazzjoni, l-abitazzjoni u l-kura tas-saħħa

Terminu	Deskrizzjoni
Dritt għall-edukazzjoni	Għandek id-dritt li jkollok aċċess għas-sistemi edukattivi.
Sigurtà soċjali u assistenza soċjali	Għandek id-dritt ta' aċċess għas-sistemi tas-sigurtà soċjali (inklużi l-pensjoni, protezzjoni minn inċidenti relatati max-xogħol u benefiċċji diversi tal-qgħad) kif ukoll għal programmi oħrajn ta' assistenza soċjali.
Kura tas-saħħa	Għandek id-dritt li jkollok aċċess għas-sistemi tal-kura tas-saħħa.
Aċċess għal servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali	Għandek id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ġenerali bħall-enerġija, it-trasport jew is-servizzi tal-ilma.

Dritt ta' aċċess għall-qrati u korpi oħrajn biex tikseb rimedju, bħal deċiżjoni vinkolanti jew kumpens finanzjarju

Terminu	Deskrizzjoni
Dritt għal rimedju effettiv u għal proċess imparzjali	Għandek id-dritt ta' aċċess għall-qrati jew li tuża mezzi oħrajn biex titlob id-drittijiet tiegħek. Il-fatt li teżisti qorti mhux biżżejjed; trid tintuża biex tieĥu deċiżjonijiet li jagħmlu differenza fis-sitwazzjoni li tkun l-oġġett tal-proċedimenti. Il-qrati jridu jkunu wkoll ġusti - billi jittrattaw lilek u lill-oħrajn bl-istess mod, u jagixxu skont regoli stabbiliti.
Preżunzjoni ta' innoċenza u dritt għad-difiża	Għandek id-dritt li tkun ittrattat bħala persuna innoċenti sakemm tiġi ppruvata l-ħtiġa tiegħek; għandek id-dritt li tiġi difiż meta tiġi akkuża b'reat.
Prinċipji ta' legalità u proporzjonalità ta' reati u ta' pjeni	Għandek id-dritt li titħares milli tiġi kkastigat għal delitt li mhux previst mil-liġi. Il-pieni għandhom ikunu proporzjonali għad-delitt kommess.
Dritt li wieĥed ma jiġix iġġudikat jew jingħata piena darbtejn għall-istess reat	Għandek id-dritt li titħares milli titressaq il-qorti u tiġi kkastigat għall-istess reat iktar minn darba għal att kriminali wieĥed.

Drittijiet ta' ažil u immigrazzjoni

Terminu	Deskrizzjoni
Dritt għall-ažil	Għandek id-dritt li titlob ažil f'pajjiż ieħor tal-Unjoni Ewropea.
Protezzjoni f'każ ta' tneħħija, tkeċċija jew estradizzjoni	Għandek id-dritt li titħares minn tneħħija, tkeċċija jew estradizzjoni illegali mill-pajjiż fejn qed tirrisjedi.

Drittijiet ta' gruppi vulnerabbli speċifiċi: persuni b'diżabbiltà, tfal u anzjani

Terminu	Deskrizzjoni
Drittijiet tat-tfal	Bħala tifel jew tifla għandek id-dritt għall-protezzjoni u l-kura meħtieġa għall-ġid tiegħek. Għandek ukoll id-dritt li tesprimi l-opinjonijiet tiegħek u li dawn l-opinjonijiet jiġu kkunsidrati.
Persuna b'diżabbiltà	Għandek id-dritt li titħares biex il-kundizzjoni mentali jew fiżika tiegħek ma taffettwalekx it-tgawdija sħiħa tad-drittijiet l-oħra tiegħek.
Drittijiet tal-anzjani	Bħala persuna anzjana għandek id-dritt tgħix ĥajja dinjituża u indipendenti u li tipparteċipa fil-ħajja soċjali u kulturali.

Bażijiet għad-diskriminazzjoni

Terminu	Deskrizzjoni
Sess	Din tħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti minħabba s-sess tiegħek, pereżempju jekk ma tkunx promoss minħabba li inti mara jew li inti raġel.
Oriġini razzjali u etnika	Din tħarsek milli tkun ittrattat b'mod differenti minħabba l-orijini razzjali jew etnika tiegħek.
Età	Din tħarsek milli tkun ittrattat b'mod differenti minħabba l-eetà tiegħek.

Dizabbiltà	Din tħarsek milli tkun ittrattat b'mod differenti minħabba kwalunkwe tip ta' dizabbiltà.
Orjentament Sesswali	Din tħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti minħabba li inti pereżempju attratt lejn l-istess sess jew ġeneru jew lejn iż-żewġ sessi.
Reliġjon u twemmin	Din tħarsek milli tkun ittrattat b'mod differenti minħabba t-tweemmin reliġjuż, ateu jew anjostiku tiegħek.
Bażijiet oħrajn	Dawn iħarsuk milli tkun ittrattat b'mod differenti fuq il-bażi ta' raġunijiet oħrajn mhux elenkati hawn fuq, bħall-affiljazzjoni politika, id-dehra fiżika, eċċ.

Oqsma ta' diskriminazzjoni

Terminu	Deskrizzjoni
Edukazzjoni	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti, pereżempju, fl-aċċess għall-edukazzjoni.
Impjiegi	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti, pereżempju, fl-aċċess għal impjieg jew fir-rigward tal-kundizzjonijiet tax-xogħol.
Oġġetti u servizzi	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti meta tixtri prodotti jew tuża servizzi differenti.
Abitazzjoni	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti, pereżempju, meta tipprova tikri jew tixtri post ta' akkomodazzjoni.
Oqsma oħra	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti fir-rigward ta' kwistjonijiet oħra mhux elenkati fuq, bħal fir-rigward tal-kura tas-saħħa, il-mezzi tax-xandir, l-isports, ix-xjenza, il-partiti politiċi, l-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili, eċċ.
Protezzjoni Soċjali	Dan iħarsek milli tiġi ttrattat b'mod differenti, pereżempju, meta tipprova tikseb aċċess għal skemi differerenti ta' protezzjoni soċjali f'każ ta' mard, invalidità, età avvanzata, qgħad, eċċ.

L-aħħar aġġornament: 24/10/2018

Din il-paġna hi amministrata mill-Kummissjoni Ewropea. L-informazzjoni f'din il-paġna ma tirriflettix neċessarjament il-pożizzjoni uffiċjali tal-Kummissjoni Ewropea. Il-Kummissjoni ma taċċetta l-ebda responsabbiltà fir-rigward ta' kwalunkwe informazzjoni jew dejta li tinsab jew li hemm referenza għaliha f'dan id-dokument. Jekk jogħġbok irreferi għall-avviż legali fir-rigward tar-regoli dwar id-drittijiet tal-awtur għall-paġni Ewropej.